

Nr 505

Av herrar **Bengtson** och **Sundin**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 17, med förslag till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 17 år 1960 har förslag framlagts bl. a. till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Vi dela uppfattningen om behovet av ny lagstiftning på detta område men anse att de föreslagna lagarna i vissa detaljer böra utformas på annat sätt än enligt propositionen.

I det följande behandla vi först den föreslagna lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

I lagförslagets 3 § behandlas uphovsmannens s. k. ideella rätt. Dessa regler äro i och för sig väl motiverade. Ehuru vi dela den i propositionen angivna uppfattningen om syftmålet och innebörden av bestämmelserna i 3 §, ifrågasätta vi huruvida icke ordalydelsen i paragrafens andra stycke borde justeras. Det stadgas där att ett verk icke må ändras så att uphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränkes. Paragrafen sammanhänger med Artikel 6 bis i Bern-konventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk i den i Bryssel år 1948 fastställda lydelsen, vari användes orden »honneur ou réputation», i den svenska konventionstexten översatta med orden »ära eller anseende». Det föreliggande förslagets uttryckssätt »anseende eller egenart» synes innebära en utvidgning av Bernkonventionens beskrivning. Att detta skulle innebära ett bättre skydd än det som konventionstexten avser, giver den i propositionen intagna motiveringen icke vid handen. Det kan icke anses ostridigt att ordet »egenart» bör uppfattas på det sätt som angivits i motiveringen. Detta kan giva anledning till missuppfattningar beträffande stadgandets innebörd på förevarande område. När på detta område regler av noga övertvägd ordalydelse finnas meddelade i en internationell konvention, bör i detaljer av detta slag konventionstexten icke frångås utan att avgörande skäl härför visas föreligga. Denna synpunkt blir desto viktigare allteftersom den internationella samfärdseln på det litterära och konstnärliga området utvecklas. Fördenskull bör lagtexten närmare anknyta till konventionstextens lydelse och orden »anseende eller egenart» utbytas mot orden »ära eller anseende».

I lagförslagets 20 §, som behandlar rätten att fritt framföra verk offentligen för olika religiösa, kulturella och andra samhälleliga ändamål, har sceniskt verk och filmverk undantagits såvitt beträffar tillämpning av para-

grafens andra stycke men icke beträffande paragrafens första stycke. I lagrådets utlåtande har föreslagits att från paragrafens tillämpning generellt undantages sceniskt verk och filmverk. Det förefaller oss icke rimligt att exempelvis skolfilm — som produceras just för användning vid undervisning — skall få användas vid undervisning utan ersättning. Detsamma gäller teaterpjäser som äro avsedda för skolbruk. Stadgandet medför sålunda risk för att tillkomsten av verk för undervisningsändamål hindras. Vi anse, i enlighet med lagrådets hemställan, att 20 §, tredje stycket, bör få den lydelse att vad i paragrafen stadgas icke gäller sceniskt verk eller filmverk.

22 §, andra stycket, i förslaget innehåller bestämmelser om tvångslicensrätt för radio- eller televisionsföretag. Såsom lagrådet anfört, böra de administrativa olägenheter som åberopas till stöd för en tvångslicensregel icke tillmätas avgörande betydelse vid bedömningen av en fråga av så viktig principiell natur som denna. Vi dela lagrådets uppfattning och anse att 22 §, andra stycket, bör utgå.

Lagförslagets 40 § innefattar ett stadgande om att den, som förvärfvar rätt att utnyttja ett litterärt eller musikaliskt verk på film, som är avsedd för offentlig visning, är pliktig att inspela filmverket. Regeln har motiverats huvudsakligen med hänvisning till att publiceringsplikt gäller inom förlagsrättens område. Hänvisningen till förlagsrättens område är enligt vår uppfattning icke motiverad: medan en författare av en bok som regel erhåller sin ersättning i form av royalties erhåller en författare av ett filmmanuskript sin ersättning med ett fast belopp och har sålunda intet direkt ekonomiskt intresse i filmens exploatering. Motsvarande regel om utgivningsskyldighet har icke föreslagits beträffande samlingsverk och sceniska verk. De överväganden som beträffande samlingsverk och sceniska verk lett till att stadgandet om utgivningsplikt avvisats synas gälla med än större styrka på filmens område. För filmen bör man föra samma resonemang som auktorrättskommittén fört i fråga om sceniska verk, nämligen att man torde »icke generellt kunna anse att förvärfvaren är pliktig att utnyttja sin rätt; huruvida så är förhållandet får avgöras med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet». Vid bedömning av förhållandena på filmens område kan man icke — såsom när det gäller bokutgivning — använda den enskilde upphovsmannen såsom utgångspunkt. För tillkomsten av en film erfordras regelmässigt insats av ett stort antal upphovsmän: mot varje enskild upphovsmans intressen måste vägas icke blott producentföretagets intressen utan även alla de övriga upphovsmännens intressen. Skyldigheten att uppfylla en upphovsmans begäran att inspela en film innebär icke blott att för detta ändamål skall satsas ett kapital om genomsnittligen $\frac{3}{4}$ miljon kronor utan även att övriga upphovsmäns och konstnärers prestationer skola satsas. Publiceringsskyldigheten inom förlagsrättens område innebär huvudsakligen blott att tryckning av boken skall ske; när det gäller film innebär inspel-

ningsskyldigheten emellertid att filmföretaget skall ombesörja tillkomsten av ett stort antal andra litterära, konstnärliga och musikaliska verk och konstnärliga prestationer.

Nu torde de yrkesmässiga filminspelningsföretagen emellertid icke förorsakas några större olägenheter på grund av stadgandet, eftersom detta icke är tvingande och eftersom dessa företag i avtalen med ifrågavarande upphovsmän fritaga sig från inspelningsskyldigheten. Värre är det för sådana filmrättsförvärvare som icke äro yrkesmässiga och fördenskull icke äro på det klara med att de måste gardera sig genom skriftliga avtal eller andra åtgärder som innebära att de kunna visa för en domstols framtida bedömande att inspelningsskyldighet icke bör anses avtalad. Inspelningsskyldighet gäller även för beställningar avseende vid tillfället ännu icke existerande manuskript.

Enligt vår uppfattning bör stadgandet om inspelningsplikt utgå och frågan om innebörden av avtal om överlåtelse av filmningsrätt bedömas enligt allmänna avtalsrättsliga regler. Något behov av att reglera just denna del av det filmrättsliga området finns icke. Såsom auktorrättskommittén påpekar, pågår för närvarande inom Bern-unionens ram arbete beträffande spörsmålen om en internationell reglering av samtliga de upphovsrättsliga frågor som beröra filmen. Detta har varit ett skäl till att de filmrättsliga frågorna i stor utsträckning lämnats utanför det föreliggande lagförslaget. Det finns enligt vår uppfattning ingenting som talar för att just frågan om inspelningsplikt skulle regleras redan nu, lösryckt från sitt sammanhang med övriga frågor på det filmrättsliga området.

Däremot kan man redan nu för filmens del tillämpa den i 40 §, andra stycket, upptagna regeln om att upphovsmannen äger häva avtalet, om filmen icke inspelats inom fem år, och därvid behålla uppbyret honorar.

Lagförslagets 48 §, första stycket, andra meningen, stadgar att utan samtycke från vederbörande radio- eller televisionsföretag televisionsutsändning icke må återgivas för allmänheten »i biograf eller därmed jämförlig lokal». Auktorrättskommitténs förslag innebar att detta förbud icke skulle begränsas till att avse biograf eller därmed jämförlig lokal. Enligt vår uppfattning var auktorrättskommitténs utformning av detta stadgande riktigare än det nu föreliggande förslaget. I motiveringen har anförts att förbudsregeln borde begränsas till fall som har praktisk betydelse och lydelsen »biograf eller därmed jämförlig lokal» har valts bland annat för att visa att visning för gästerna på ett hotell eller pensionat lämnats utanför. Det måste dock påpekas att åtskilliga slag av offentlig visning av televisionsutsändning kunna vara av avsevärd betydelse för televisionsföretaget, och av än större betydelse torde sådana visningar kunna bli, när tekniken på området hunnit längre, så att televisionsvisningar kunna ske i stora publika lokaler av förekommande slag och måhända även utomhus. Det är också otydligt vad som

menas med »jämförlig lokal». I sin nuvarande utformning har regeln en så diffus innebörd att den redan av detta skäl måste anses olämplig. Förbudsregeln bör vara av det generella slag som auktorrättskommittén föreslagit. Frågan om i vilken utsträckning och på vilka villkor televisionsföretaget bör giva tillstånd till återgivande av utsändning bör lämpligen regleras i samband med fastställelse av televisionsradiolicensvillkoren. Därigenom kunna villkoren lättare anpassas till föreliggande behov, vilka i sin tur i viss mån äro beroende av den tekniska utvecklingen. Det synes icke osannolikt att rätten att återgiva televisionsutsändning för allmänheten bör regleras med hänsyn till frågan huruvida återgivandet sker genom förstora bild eller icke.

Vad beträffar förslaget till lag om rätt till fotografisk bild finnes blott den erinringen att 9 § bör utgå av samma skäl som ovan anförts i fråga om 22 §, andra stycket, förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 17 måtte besluta

dels att följande bestämmelser i den föreslagna lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk måtte få följande lydelse:

3 §, andra stycket: »Ett verk må icke ändras så, att upphovsmannens litterära eller konstnärliga ära eller anseende kränkes; ej heller må verket göras tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för upphovsmannen.»

20 §, tredje stycket: »Vad i denna paragraf är stadgat gäller icke sceniskt verk eller filmverk.»

40 §: »Överlåtes rätt att utnyttja ett litterärt eller musikaliskt verk för film, som är avsedd för offentlig visning, och är filmverket icke inspelat inom fem år från det upphovsmannen fullgjort vad på honom ankommer, äger upphovsmannen, ändå att försummelsen ej ligger förvärvaren till last, häva avtalet och därvid behålla uppbyret honorar.»

48 §, första stycket: »Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivas för allmänheten.»

dels att 22 §, andra stycket, i den föreslagna lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk må utgå,

*och dels att 9 § i den föreslagna lagen om rätt till fotografisk bild må utgå, samt
att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till de jämkningar som motiveras av ändringarna enligt ovan såvitt avser paragrafhänvisningar m. m.*

Stockholm den 5 februari 1960

Torsten Bengtson

Sven E. Sundin